

ÇAĞDAŞ DEMOKRASİLERDE SİYASAL İKTİDAR-BASIN İLİŞKİLERİ

Ahmet ÖZTÜRK

Demokrasinin Gelişim ve Değişim Sürecindeki Basın

Ondukuzuncu yüzyılda Avrupa'da sanayi devriminin gerçekleşmesi ve kapitalizmin etkisiyle klasik (liberal) demokrasi anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Klasik demokrasi, ekonomik alanda devlet müdahalesini reddederken, sosyal ve siyasal alanda daha geniş hürriyetlerin sağlanması gerektiğini savunmuştur. Ancak içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkmaya başlayan düşünce ve yaklaşım farklılıkları, klasik demokrasi kavramına değişik boyutlar kazandırmaya başlamıştır. 19. Yüzyılda ortaya çıkan klasik(liberal) demokrasi anlayışının yerini "çağdaş-çoğulcu demokrasi" kavramı almaya başlamıştır. Bir siyasal düşünce ve rejim olarak demokrasi, Batı Avrupa'da doğmuş ve burada gelişmiştir. Demokrasinin en ileri düzeyinin Batı demokrasisi olarak ifade edilmesi bu tarihsel gelişimin bir sonucudur. Batı demokrasisinin temelinde ise, bireye duyulan güven, bilimin ışığında tartışmanın erdemine olan ininç ve rasyonellik (akılcılık) bulunmaktadır.

Çağdaş demokrasi kavramı, klasik demokrasi anlayışından farklı olarak öncelikle siyasal katılım açısından farklılık getirmiştir. Siyasi iktidarın doğrudan doğruya değil, halkın seçimlerle belirleyeceği temsilciler aracılığıyla kullanılması düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ancak günümüzde demokratik rejimi benimseyen ülkelerde standart bir demokrasi anlayışının varlığından söz etme olanağı yoktur. Bu nedenle, serbest seçimlerin yapılması, çok partili sistemin fiilen ve hukuken egemen (uygulanır) olması ve hükümet biçiminin temsili olması, demokratik rejimin asgari varolma göstergesi olarak kabul edilmektedir. Çağdaş demokrasilerin temsili niteliği, toplumun elit bir kesim tarafından yönetilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu ise, demokrasi düşüncesinin özüne uygun olmadığı gerekçesiyle eleştiri konusu olmaktadır.¹

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Batı demokrasilerindeki farklılaşmaya paralel olarak basın özgürlüğü anlayışında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Klasik basın özgürlüğü anlayışı, liberalizmin ekonomide ve sosyal hayatta devlet müdahalesini reddeden temel yaklaşımı doğrultusunda, siyasi iktidarın iletişim alanında sadece düzenleyici konumda bulunması esasını benimsemiştir. Günümüzde ise klasik demokrasiden çağdaş-çoğulcu demokrasiye yönelişin sonucu olarak devletin, liberal sistemdeki pasif tutumu yerine iletişim sürecinde aktif rol oynaması gereği savunulmaya başlanmıştır. Yeni basın özgürlüğü anlayışına göre, iletişimin kitlelerin "bilgilenme hakkına" dayalı bir kamu görevi kabul edilmesinden dolayı, çağdaş ve sosyal bir devlet olmanın gereği olarak, kitle iletişiminde devletin önemli sorumluluklarının bulunduğu görüşü ağırlık

¹ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, Der yayınları, İstanbul, 1990, s.15.

kazanmaktadır. Özellikle, basında tekelleşme olgusu karşısında çoğulculuğun korunmasını sağlayacak yasal düzenlemelerle ve basın kuruluşlarına ekonomik destek sağlanarak, devletin bu anlamda medahale etmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Batılı demokratik ülkelerde, basın özgürlüğü kapsamında "bilme hakkı" kavramı yer almaktadır. Bilme hakkı, basın özgürlüğünün özünü oluşturan "düşünceyi açıklama ve yayma hakkı"nın bir adım daha ilerisini ifade etmektedir. Bilme-öğrenme ve aydınlanma hakkını savunanlar, devletin elinde toplanan bilgilerin gerçekte halka ait olduğu, bu bilgi üzerinde siyasi iktidarın mülkiyet hakkı bulunmadığını ileri sürmektedir. Devletin elinde biriken bilgilerin halka açıklanmamasının söz ve ifade özgürlüğünün varlığını tartışmalı hale getireceği, bilgilenme ve öğrenme hakkının ihlal edilmiş olacağı, bundan da demokratik rejimin zarar göreceğine inanılmaktadır.²

Basın faaliyeti ile ilgili yapılacak yasal düzenlemelerin çağdaş demokrasiye uygun olabilmesi için gerekli ilkelerden bazıları şöyle özetlenebilir:

-Siyasal iktidarın tarafsızlığı, basın özgürlüğünün güvence altına alınması,

-Basın faaliyetinde bulunmak ön izne ve para yatırma koşuluna bağlı olmamalı, siyasi iktidar tarafından yatırım hakkı ve güvencesi sağlanmalıdır.

-Basın çalışanlarının iş güvencesine sahip olmalarının sağlanması,

-Basın özgürlüğünün varolabilmesi için idarenin bu alandaki yetki vadenetiminin sınırlı olması esastır,

² Haluk Şahin, *Çağdaş Gelişmelerin Işığında Devlet-Medya İlişkileri*, 9-11 Nisan 1988, 10. Seminer Tutanakları, Hürriyet Vakfı Yayını, İstanbul, 1988, s.22.

-Haber kaynağına ulaşmak ve kaynağı gizli tutmak hakkını engelleyen yasaların kaldırılması gerekir.³

-Basın kuruluşlarının kendi iradeleri dışında yayın yapmaları için zorlama ve baskı olmamalıdır.

-Yayımdan önce denetim olmamalı, haberlerin serbest dolaşımı sağlanmalıdır.⁴

Demokratik bir toplumda basın, işlevlerini yerine getirirken sahip olduğu önemli ve ayrıcalıklı konumunun zorunlu kıldığı sorumluluk anlayışı içinde faaliyette bulunmak durumundadır.

1. Demokratik Ülkelerde Basının İşlevi

Basın ve günümüzde büyük bir hızla yaygınlaşan diğer kitle iletişim araçlarının işlev görebileceği en elverişli ortam demokratik sistemlerde mevcuttur. Bir ülkedeki siyasi iktidar-basın ilişkilerinin niteliği ve düzeyi, o ülkenin siyasi rejiminin karakteristiğini yansıtan önemli bir göstergedir. Siyasi rejimin demokratik ilke ve kurallarla şekillendiği ülkelerde basın, "kamuoyunu aydınlatma ve yansıtma" görevini, üzerinde iktidarların baskısını üzerinde hissitmeden yapabilmektedir. Bu ülkelerde özgür basın, demokratik rejimin en önemli göstergesi olmanın yanında sistemin işleyişini sağlayan temel kurumlardan biri olarak dikkati çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında basının makro düzeydeki işlevinin rejimle ilgili olduğu söylenebilir. Demokrasi felsefesini özümsemiş basının, rejimin diğer kurum ve kuruluşlarına karşı eleştiri ve kamuoyu adına

³ Çetin Özek, "Siyasal İktidar, Ceza Yasası ve Basın Özgürlüğü", *Türk Basınının Beş Sorunu*, Basın Konseyi Yayını, İstanbul, 1989, s.14.

⁴ Hıfzı Topuz, Korkmaz Alemdar, Raşit Kaya, Oktay Kurtböke, Nalan Örki, *Basında Tekelleşmeler*, TÜSES ve İLAD Ortak Yayını, İstanbul, 1989, s.5.

denetleme görevini yaparken, basın mesleğinin gerektirdiği sorumluluk bilincine sahip olmak durumundadır.

Kamuoyunu ilgilendiren ve kamu yararı bulunan haberlerin zamanında gerekli ayrıntıları ile kesinlikle doğru olarak kitlelere yansıtılarak bilgilendirilmesi, basın mesleğinin özünü oluşturmaktadır.

Araştırmaya dayanan doğru ve dürüst habercilik/yayıncılık anlayışı, sağlıklı kamuoyu oluşumunda en önemli etkenlerden biridir. Kamu yararı bulunmayan durumlarda özel hayatın gizliliğine müdahale etmek, kişisel özgürlükleri ihlal etmek gibi, basının güvenilirliğini yitirmesine neden olacak sonuçlar doğurabilecektir. Doğruluğu araştırılmadan veya kasıtlı olarak yazılan gerçek dışı haberler, olaylara ve kişilere önyargılı yaklaşımlar basın özgürlüğünü olduğu kadar uzun vadede diğer bireysel ve toplumsal özgürlüklerle birlikte demokratik rejim açısından da önemli bir tehdit oluşturabilecektir.

Basının "kamuoyu oluşturma" işlevi olarak ifade ettiğimiz görevi, gerçekte, tartışmalı herhangi bir konuda kitlelerde hakim olan görüşün⁵ yansıtılarak, konuyla kamuoyunun bilgilendirilmesidir. Basın ve diğer kitle iletişim araçları bu işleviyle, yönetilenlerin çeşitli konulardaki düşünce ve beklentilerini yönetenlere duyurmakta, iki unsur arasında iletişim köprüsü oluşturmaktadır⁶. Tek yanlı, objektiflikten uzak yayınlar, yöneten-yönetilen ilişkilerindeki dengeyi sosyal ve siyasal kaosa neden olabilecek ölçüde bozabilir⁷. Habercilikte, sadece ebir

⁵ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, 3.B, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1975, s.115.

⁶ Nezih Demirkent, **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982, s.307.

⁷ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 2.B., İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.179.

tarafın görüş ve düşüncesi değil, tüm taraflara aynı esas ve ölçüler içinde görüşlerini açıklama olanağı sağlanması, kamuoyunun sağlıklı oluşumu açısından vazgeçilmez öneme sahiptir. Siyasi iktidarı eleştirme hakkı kullanılırken, cevap hakkını sağlamak ve çarpıtmadan yayınlamak gereği bu çerçevede düşünülmelidir.

Basının görevleri arasında kabul edilen "kamuoyunu eğitmek", "toplumu yönlendirmek" ve "doğruyu/doğrudan göstermek"⁸ gerçekten kitle iletişim araçlarının işlevi olup olmadığı günümüzde tartışmaya açık bir konudur. Gerek yazılı basının gerekse diğer kitle iletişim araçlarının, kamuoyunu eğitmesi demokratik rejimlerde değil, totaliter sistemlerin egemen olduğu ülkelerde geçerli olan bir durumdur. İletişim araçlarının böyle bir işlevinin varolduğunu savunmak, kamuoyu üzerinde bir medya/iletişim araçları eliti oluşturmak anlamını içerir. Bu yaklaşımla iletişim araçları üzerinde bir statüye sahip olur ki, bu anlayış, bireyin üstünlüğünü esas alan demokratik düşünce sistemi ile bağdaştırmak güçtür.

Özellikle Türkiye gibi demokrasisi henüz kurumsallaşamamış, demokratik geleneklerin oluşmadığı veya yetersiz olduğu ülkelerde iletişim araçlarının, toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunma, ülkenin birlik ve beraberliğinin sağlanması konusunda önemli görev ve sorumluluklarının bulunması gerektiğine inanmaktayız. Bu anlamda gelişmekte olan ülkelerde, iletişim araçlarının sahip olduğu büyük gücü mesleki etik ve sorumluluk bilinci içinde kullanmaları ve bu şekilde demokratikleşme sürecine olumlu katkıda bulunmaları beklenmelidir.

⁸ Bu konu için bkz: Cevat Fehmi Başkut, **Gazetecilik**, İ.Ü.İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1959, s.9; Raşit Kaya, **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları, Ankara, 1985, ss.15-16; "İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları" konulu (12-14 Mayıs 1983) Seminer Tutanakları, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1984, s.38.

Günümüzde iletişim araçlarının kültürel alanda da önemli işlevlerinin bulunduğu geniş kabul görmelidir. Kültürel hayatın gelişmesi ve bunun gelecek nesillere aktarılması konusunda hemen tüm ileri demokrasilerde basın ve diğer iletişim araçlarının sorumlu ve duyarlı olması gerektiği görüşü yaygın bulunmaktadır.⁹

Basının evrensel niteliğe sahip bu işlevlerinin yerine getirebilmesi açısından ön koşul, çoğulcu, özgürlükçü demokratik varlığı ve sağlıklı işleyebilmesidir. Ancak rejimin çağdaşlaşması sürecinde de basının önemli misyon yüklenmesi gerektiğini belirtmek gerekir.

Türkiye gibi, demokrasisi henüz gelişme sürecinde olan ülkelerde basının her hal ve şart altında demokratik rejime yönelik iç ve dış tehditler karşısında vazgeçilmez unsuru olduğu demokrasiden yana net ve kararlı bir tutum içinde olması gereği açıktır.

2. Demokratik Rejimlerde Siyasal İktidar- Basın İlişkileri

Özgürlükçü demokratik rejimler, gerçekte sistemin iki esas unsuru olan iktidarla basınının genellikle birbirlerine karşı konumda buldukları bir sosyal-siyasal konjunktürdür. Demokratik ülkelerde kamuoyu olgusu, siyasi iktidar açısından büyük önem taşımaktadır. Yazılı basının ve diğer iletişim araçlarının kamuoyunu birincil derecede etkileyen bir faktör olması nedeniyle, demokratik rejimler adeta siyasi otorite-basın mücadelesiyle özdeşleşmiştir. Tarihsel perspektiften bakıldığında, yazılı basının ortaya çıkışından, iletişim araçlarının büyük bir hızla yaygınlaştığı günümüze kadar değişmeyen gerçek,

⁹ "İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları" konulu (12-14 Mayıs 1983) Seminer Tutanakları, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1984, ss.37-38.

İktidar konumunda bulunanların basının kamuoyunu etkileme gücünden daima rahatsızlık duymuş olduklarıdır. Henüz yönetim biçimi olarak demokrasinin var olmadığı dönemlerde, zor ve şiddet yöntemlerini kullanarak basının bu etkisini azaltmaya çalışan siyasi otorite, klisak demokrasilerin kurulmaya başlamasıyla bu kez dolaylı olarak aynı amaca ulaşma çabası içine girmiştir. İktidar-basın ilişkilerinin tarihsel görünümü, basının "sınırsız özgürlük" isteğine karşılık, yönetimlerin ise basın hürriyetini olabildiğince sınırlı tutma çabası şeklinde gerçekleşmektedir.

Çoğulcu demokrasiler, çeşitli sosyal ve siyasal güçlerin/örgütlerin demokratik kurallar içinde birbiriyle mücadele ettikleri sistemlerdir. Basın ile siyasi erk'in çatışması, bu anlamda demokratik bir ülkede doğal karşılanması gereken bir olgudur. Anglo-Sakson ülkelerinde ve ABD'de bazı basın mensupları bunu "doğal karşılık" olarak nitelemektedir. Bu görüşe göre, kilte iletişim araçlarıyla devlet arasındaki ilişkilerin gerginliği ve kötülüğü, sağlıklı bir demokrasinin varolduğunun göstergesi kabul edilmektedir. Bu tezi savunanlara göre, bunun aksine, siyasi iktidarla-basın arasında çok yakın ilişkiler söz konusuysa, demokratik rejimin geleceğinden endişe etmek gerekir¹⁰. Basın iktidar çatışması, ancak özgürlükçü rejime sahip ülkelerde düşünülebilecek bir olgudur. Totaliter rejimlerde özgür ve bağımsız bir basın olmadığı için, devletin mutlak denetimi altındaki iletişim araçlarının siyasi otorite ile çatışma içinde olması söz konusu değildir.

Demokrasi kavramının uğradığı değişime paralel olarak, günümüzde basın özgürlüğü anlayışı da, klasik/liberal demokrasilerdekenden farklı şekilde

¹⁰ Şahin, a.g.e., s.20.

algılanmakta ve yorumlanmaktadır. Yeni basın özgürlüğü anlayışını savunanlar, devletin basına çeşitli alanlarda (mali, teknik araç-gereç, teknoloji vb.) yardımını öngörmektedirler. Bu ise, gerçekte birbirinden mutlak bağımsız olması gereken siyasi erk ile iletişim araçlarını ekonomik açıdan birbirine bağımlı hale getirmektedir. Bağımsız olmayan basının ise kamuoyu adına yönetimi denetleme görevini yerine getirebilmesi güçtür.

Hangi gerekçe ve ad altında olursa olsun, devletten alınacak yardımların basını sınırlı eleştiri yapmaya veya bir süre sonra hiç eleştirmemeye yöneltmesi olasıdır. Devletten alınacak yardımların neden olacağı diyet borcu, demokrasi ve toplum adına işlevi olmayan ve "besleme basın" olarak tanımlanabilecek kişiliksiz basın meydana getirmesi ihtimali yüksektir. Demokratik sistemlerin vazgeçilmez niteliklerinden olan "sosyal devlet" ilkesi, devlete, "kitlelerin haber alma, öğrenme, bilgilenme" hakını sağlama sorumluluğunu yüklemektedir. Bu bağlamda, devletin ülke genelinde iletişim altyapısını, demokratik ölçüler esas alınarak kitle iletişim mevzuatının hazırlanması gerektiğini belirtmek gerekir. Ancak günümüzde birer ticari işletme olan nitelikleri ön plana çıkan basın ve diğer kitle iletişim araçlarına sürekli sağlanacak ekonomik destek, serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisinin egemen olduğu ülkelerde, iletişim sektörü açısından "haksız rekabet/kazanç ve gereğini aşan bir ayrıcalık" anlamı taşıyabilecektir. Basın, devletin bu anlamda sektöre müdahalesini savunmakla özünde "adalet" ve "eşitlik" bulunan demokrasi düşüncesi ve felsefesiyle çelişen bir çizgiye gelebilecektir.

Basın-iktidar ilişkilerinin niteliğinin ve seyrini belirleyen tek faktör, hükümetlerin basın ve basın özgürlüğü karşısındaki tutumu değildir. İki temel erk arasındaki ilişkilerin bozulmasında ve gerginleşmesinde

basının siyasi otoriteye karşı çeşitli nedenlere dayanabilecek önyargılı yaklaşımlarının da belirleyici olduğunu belirtmek gerekir. Hükümetin olumlu-olumsuz tüm icraatının, objektif değerlendirmelerin dışını da kişiselliğe indirgenerek amacını ve demokratik ölçüleri aşarak eleştirilmesini iletişim etiğinin dışında tutmak gerekir. Bu anlayışın iletişim alanında bir davranış kabılı haline gelmesi ise, basın özgürlüğünün ciddi anlamda tehdit altında bulunmasına neden olabilecektir. Her şeyin, "en iyi ve en doğrusunu bilme psikolojisi" içinde kullanılan "eleştirme ve yorumlama hakkı", basının görev ve sorumluluk anlayışı dışında olması gereken durumdur.

Siyasi ve sosyal yaşamdaki olumsuzlukları kamuoyu adına eleştiren basının, olumlu gelişmeler karşısında da aynı duyarlılığı göstermesi ve bunu mesleki ve toplumsal sorumluluğunun gereği olarak algılaması gerekmektedir.¹¹ Özgür basın ve basın özgürlüğünün kurumsallaşması adına en tehlikeli durum, bu hürriyetin istismar edilmesi sonucunda, siyasi otoritenin denetim amacıyla iletişim alanına yapacağı müdahalelerdir. Gerçekten iyi niyetle başlayacak devlet müdahalesinin bir süre sonra resmi veya gayri resmi sansür boyutlarına ulaşması mümkündür. İlke olarak, devletin düzenleyici olmanın dışında iletişim alanına yönelik her türlü girişimini reddetmek ve buna fırsat vermemek, sorumluluğunun bilincinde olan basın ve diğer kitle iletişim araçları için tutarlı ve demokratik bir yoldur.¹²

Sınırsız ve sorumsuz basın özgürlüğü anlayışının gerçekte demokratik sistemin özünüle bağdaşmayan "medya oligarşisi" meydana getirmesi olasıdır. Sağlıklı özdenetim

¹¹ Jean Schwobel, **Basın, İktidar, Para**, Çev: Cavit Yamaç, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Ankara, 1982, s.26.

¹² Cevdet Perin, **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974, s.124.

sisteminin kurulması ve meslek etiğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla bu riskin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Meydana gelecek basın suçlarının bağımsız yargıya bırakılması, basın-yayın organlarının kapatılması yerine mali yaptırımları öngören yasal düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması demokratik rejimlerin ruhuna daha uygundur.

Demokratik bir ülkede, devletin iletişim alanına "düzenleyici" rolüyle etkisinin çerçevesi şöyle olmalıdır¹³:

-İletişim alanı ile ilgili genel düzenlemeleri yapmak, hak ve sorumlulukları net ifadelerle belirleyen yasal çerçeveyi oluşturmak,

-İletişim sektörüne sağlanabilecek kaynak ve diğer kolaylıklardan kitle iletişim araçlarının belirlenecek objektif kriterler ölçüsünde adil olarak yararlanabilmelerini sağlamak,

-İletişim kurumuna sahip olma ve faaliyette bulunmak için ülke genelinde gerekli altyapının hazırlanması,

-İletişim kurumlarının belirlenen yasal çerçeve ve amaçları dışında kötüye kullanılmasını önleyici önlemler almak. Günümüzde, en demokratik yasal düzenlemelerin de arzu edileni yeterince sağlayamadığı görülmüştür. Son yıllarda karşılıklı iyi niyet ve centilmenlikle sorunlara çözüm bulunabileceği görüşü benimsenmeye ve savunulmaya başlanmıştır. Ancak bunun, iktidar-basın çatışmasının sonsuza dek sona erdiği anlamına gelmeyeceği açıktır. Olumlu bulduğumuz bu gelişmeleri, çağdaş demokratik sistemlerde, iktidar-basın ilişkilerindeki sorunların çözümünde belirli bir olgunluk ve karşılıklı esnekliğe ulaşıldığının göstergesi olarak kabul etmek gerekir.

¹³ Kaya, a.g.e, s.28.

Sonuç

Tarihi süreç içinde çeşitli siyasal sistemlerde, basın rejimleri, sistemin ideolojik özelliklerinden doğrudan etkilenmiştir. Baskıcı ideolojilerin egemen olduğu ülkeler dışında, basın çoğunlukla yönetime karşı yönetilenlerin yanında yer almış, bu nedenle genellikle siyasi iktidarla çatışma içinde olmuştur. Monarşik rejimlerde, basın iktidara sürekli bağımlı kalmış, klasik demokrasilerde liberalizmin özgürlükçe etkisiyle önemli ölçüde bağımsızlığına kavuşmuş, totaliter ideolojiye şekillenmiş sistemlerde hükümetin elinde bir propaganda aracı olarak işlev görmüştür. Çağdaş çoğulcu demokrasilerde ise, sistemin işleyişinde en etkin unsurlardan biri olmuştur.

Tarihsel açıdan önce siyasi sistemler basın faaliyetlerini yönlendiren belirleyici bir faktör iken, demokrasinin gelişim süreci içinde özgürlükler genişleyip, bilginin önemi arttıkça, bu kez iletişim araçları siyasal rejimin belirleyici unsuru olmuştur. Etkinliği artan basın ve diğer kitle iletişim araçları siyasi iktidarın değişmesinde, darbelerin, devrimlerin ve ihtifallerin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaya başlamıştır.

Demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra sistemin dördüncü temel erki kabul edilen kitle iletişim araçlarının giderek toplumsal hayatı doğrudan etkileyen birinci güç haline geldiği görülmektedir, bunu doğrulayıcı olaylar yaşanmaktadır. Demokratik hayat üzerinde böylesine önemli bir güç haline gelen iletişim araçlarının siyasi otoriteden mutlak bağımsızlığı bu açıdan büyük önem kazanmaktadır. Bunun yanında, kitle iletişiminde meslek ahlak ve standartların geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması da iletişim sürecinde vazgeçilmez koşul haline gelmektedir.

KAYNAKÇA

- BAŞKUT Cevat Fehmi, **Gazetecilik**, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1959.
- ÇAM Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1990.
- DEMİRKENT Nezih, **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982.
- "İletişim Olayları ve Türk Basınının Sorunları" Konulu (12-14 Mayıs 1983) Seminer Tutanakları, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1984.
- KAPANİ Münci, **Politika Bilimine Giriş**, 3.B., A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1975.
- KAYA Raşit, **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları, Ankara, 1985.
- KIŞLALI Ahmet Taner, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, 2.B., İmge Kitabevi, Ankara, 1993.
- ÖZEK Çetin, "Siyasal İktidar, Ceza Yasası ve basın Özgürlüğü", **Türk Basınının Beş Sorunu**, Basın Konseyi Yayını, İstanbul, 1989.
- PERİN Cevdet, **Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974.
- SCHWOBEL Jean, **Basın, İktidar, Para**, Çev:Cavit Yamaç, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayını, Ankara, 1982.
- ŞAHİN Haluk, "Çağdaş gelişmelerin ışığında Devlet-Medya İlişkileri", (9-11 Nisan 1988) 10. Seminer Tutanakları, Hürriyet Vakfı Yayını, İstanbul, 1988.
- TOPUZ Hıfzı, ALEMDAR Korkmaz, KAYA Raşit, KURTBÖKE Oktay, ÖRKİ Nalan, **Basında Tekelleşmeler**, TÜSES ve İLAD Ortak Yayını, İstanbul, 1989.

